

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«لایحه اساسنامه سازمان فرهنگی هنری فارسی‌زبانان (ایتا)»

(اعاده شده از شورای نگهبان)

مقدمه

با هدف صیانت از میراث مشترک فرهنگی و معرفی تاریخ و تمدن مشترک و نیز گسترش و تقویت ادبیات غنی منطقه و نیز تقویت پیوندهای فرهنگی بین کشورهای حوزه تمدنی مشترک زبان فارسی، اساسنامه سازمان فرهنگی هنری فارسی‌زبانان (ایتا) به امضای اولیه وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، افغانستان و تاجیکستان رسیده است. این اساسنامه از آنجایی که سند تأسیس یک سازمان منطقه‌ای بوده و حسب موازین حقوق بین‌الملل یک معاهده بین‌المللی ارزیابی می‌گردد جهت طی تشریفات مقرر در اصول هفتاد و هفتم و یکصد و بیست و پنجم قانون اساسی پس از تصویب در هیئت وزیران در قالب لایحه تقدیم مجلس شد و مجلس نیز ضمن تصویب آن اجازه امضای نهایی را صادر نمود. با این حال لایحه مذکور پس از تصویب مجلس از دو حیث مورد ایراد شورای محترم نگهبان قرار گرفته است.

اولاً خطابات و احکام کلی این اساسنامه مبنی بر ایجاد تعهد برای اعضا به منظور حفظ و صیانت از میراث فرهنگی زبان فارسی بدون توجه به برخی ملاحظات شرعی، مغایر اصل چهارم قانون اساسی قلمداد گردیده است. ثانیاً در حالی که در فهرست ارکان این سازمان ذکری از عنوان هیئت امنای به میان نیامده، در برخی از فرازهای ماده سوم عبارت هیئت امنای ذکر گردیده است، لذا شورای نگهبان این فرازهای اساسنامه را واجد ابهام دانسته است.

پس از اعلام نظر شورای نگهبان، کمیسیون فرهنگی اقدام به تهیه پیشنهادهای اصلاحی برای رفع این ایرادات نموده است، لذا در گزارش کمیسیون فرهنگی به منظور رفع ایرادات مذکور پیشنهاد گردیده که به متن ماده واحده مذکور یک تبصره اضافه شده و در آن قید گردد اولاً مفاد این اساسنامه و کلیه مقررات مربوط به این سازمان در صورت انطباق با موازین شرعی و قوانین جمهوری اسلامی ایران قابل قبول می‌باشد و ثانیاً تصریح گردد که منظور از هیئت امنای مندرج در ماده (۳) همان شورای وزیران می‌باشد.

تحلیل نظر شورای نگهبان و اصلاحات پیشنهادی مصوب کمیسیون

از آنجا که کلیه معاهدات بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران، در حکم قوانین داخلی محسوب شده، لذا مفاد این اساسنامه نیز پس از تصویب مجلس و امضای نهایی دولت در حکم قوانین داخلی کشور محسوب شده و دارای الزام حقوقی خواهد بود.

مخصوص سخن عانی

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال اول

شماره ثبت:

۸۰

شماره چاپ:

۴۱۵

تاریخ چاپ:

۱۳۹۵/۱۱/۱۸

معاونت پژوهش‌های

سیاسی - حقوقی

دفتر: مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۵۰۱۹-۱

تاریخ انتشار:

۱۳۹۵/۱۱/۲۴

به موجب این سند بین‌المللی، اعضای این سازمان، تعهد تام و کامل نسبت به صیانت و حفاظت از آثار فرهنگی و میراث تمدنی زبان فارسی دارند؛ این تعهد منصرف از هرگونه قید و شرطی درخصوص ملاحظات شرعی نسبت به محتوای این میراث فرهنگی و تمدنی زبان فارسی می‌باشد؛ در حقیقت هرگونه آثار و میراثی از زبان فارسی که دارای ارزش تاریخی است منصرف از محتوای آنکه ممکن است واجد مغایرت با موازین شرعی باشد موضوع تعهد دولت جمهوری اسلامی ایران برای صیانت و حفاظت خواهد بود. لذا ایراد مغایرت این اساسنامه با موازین شرعی و اصل چهارم قانون اساسی محقق به نظر می‌رسد. همچنین ابهام ناشی از به کار بردن عبارت هیئت امنا در متن ماده سوم در حالی که در فهرست ارکان این سازمان ذکری از هیئت امنا به میان نرفته است نیز محقق و غیر قابل خدشه می‌باشد.

اما در این که اصلاح مدنظر کمیسیون رافع این دو ایراد باشد چند نکته قابل توجه است:

اولاً باید توجه داشت که مطابق موازین حقوق بین‌الملل اگرچه کشورها در جریان پذیرش به الزام در قبال موافقتنامه‌های بین‌المللی، می‌توانند از امکان اعمال شروط استفاده نمایند و تعهدات خود را به چارچوب آن شروط محدود نمایند لکن باید توجه داشت که این اعمال شروط باید اولاً مغایر روح و هدف موافقتنامه نباشد و ثانیاً کاملاً مشخص و صریح باشد، لذا از منظر حقوقی، اعمال شرط‌های مغایر با روح یا هدف و یا شروط کلی و تفسیربردار فاقد اعتبار تلقی می‌شود.

براین اساس به نظر می‌رسد تبصره‌ای که به ماده واحده الحاق گردیده و مفاد اساسنامه و تعهدات ناشی از مقررات سازمان مذکور را به صورت کلی و قابل تفسیر به انطباق با موازین شرع محدود نموده است از حیث مغایرت با روح و هدف اساسنامه فاقد اعتبار و از جهت کلی بودن قابل تأمل و چه بسا غیر قابل قبول باشد. البته فارغ از مباحث حقوقی، معتبر دانستن یا نداشتن چنین شروطی در پاره‌ای از موارد به واکنش سایر طرف‌های موافقتنامه‌های چندجانبه نیز بستگی دارد؛ از این رو هرچند این گونه شروط اصولاً فاقد اعتبار حقوقی قلمداد می‌گردند لکن در صورت موافقت سایر اطراف اساسنامه، امکان اعتباربخشی به چنین شروطی قابل تصور است. بنابراین می‌توان چنین شرطی را در این مرحله اعمال نمود؛ در صورت پذیرش این شرط توسط سایر اطراف، شرط مذکور معتبر خواهد بود و در صورت رد، به منزله لزوم شروع مجدد مذاکرات و فرآیند لازم‌الاجرا شدن اساسنامه نسبت به جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

ثانیاً اینکه به اشتباه، عبارتی در متن اساسنامه به کار رفته است و یا اینکه به هر دلیل دیگری عبارت هیئت امنا بدون داشتن تعریف مشخص در متن ماده (۳) اساسنامه ذکر گردیده است مسئله‌ای نیست که طرف ایرانی بدون کسب رضایت طرفین دیگر بتواند نسبت به تغییر و اصلاح متن اساسنامه توافق شده و جایگزین نمودن این عبارت با عنوان شورای وزیران، یا مساوی دانستن این دو با یکدیگر اقدام نماید. بنابراین به نظر می‌رسد درخصوص ابهام شورای نگهبان، نیاز به ارائه شواهد و مستندات قابل قبولی از جانب دولت در رابطه با ماهیت هیئت امنای مذکور در اساسنامه می‌باشد.

نتیجه‌گیری

بنابر مراتب فوق پیشنهاد اصلاحی کمیسیون درخصوص اعمال شرط مبنی بر محدود شدن تعهدات ایران در این اساسنامه به رعایت موازین شرع و مقررات داخلی جمهوری اسلامی ایران را می‌توان در عمل دنبال نمود.

همچنین درخصوص بخش دوم اصلاح پیشنهادی کمیسیون مبنی بر معادل دانستن «هیئت امنا» با رکن «شورای وزیران»، ارائه مستندات متقن از ناحیه دولت در این رابطه ضروری به نظر می‌رسد.

